

1. Ποιο ήταν το πρώτο λογοτεχνικό βιβλίο που θυμάστε να κρατήσατε στα χέρια σας ως παιδί και με ποια αφορμή;

Τρία βιβλία που, για διαφορετικούς λόγους, με εντυπωσίασαν σε τρυφερή ηλικία συγγέονται στη μνήμη μου: I. 1953-56, *Κατά Σαδδουκαίων*, του Μιχάλη Κατσαρού. II. 1956-58, *Ροβύρος ο Κατακτητής*, του Ζιλ Βερν. III. 1960, *Ο εραστής της λαίδης Τσάτερλι*, του Ντέιβιντ Χέρμπερτ Λόρενς. Αφορμή: πέρασα σημαντικό μέρος των παιδικών χρόνων και της εφηβείας μου στο –με κατάφορτες βιβλιοθήκες– σπίτι των αγαπημένων μου θείων, της ζωγράφου Κούλας Μαραγκοπούλου και του ποιητή Μιχάλη Κατσαρού.

2. Υπάρχουν συγγραφείς, Έλληνες και ξένοι, που επηρέασαν καθοριστικά τον τρόπο γραφής σας;

Καθοριστικά και ενσυνείδητα κανένας, καθοριστικά και υπογείως όλοι. Αγαπώ γενικώς την προνεωτερικότητα: λατρεύω π.χ. τον Ντιντερό, τον Στερν, τον Ντιφόου, τον Σουίφτ, τον Ραμπελέ κι ακόμα τον Βιζυηνό, τον Παπαδιαμάντη, τον Μητσάκη, τον Ροϊδή. Αγαπώ δυο τρεις κλασικούς Αισχύλο, Ντάντε, Σέξπιρ κι ακόμα κάποια πατερικά κείμενα. Αγαπώ όλους τους Ρώσους του «χρυσού αιώνα» Τσερνισέφσκι, Ντοστογιέφσκι, Τολστόι. Ενθουσιάζομαι με τον Τζόις, με γοητεύει ο Μπροχ, ο Τόμας Μαν, ο Μούζιλ, ο Μπέρχαρντ. Ο κατάλογος είναι ατέλειωτος. Ποιος ξέρει ποιος με επηρέασε περισσότερο; Ας αποφύγουμε τις προφανείς απαντήσεις...

3. Η πεζογραφία απαιτεί σχεδιασμό και μεγάλη διάρκεια συγγραφικής αφοσίωσης. Πώς ακριβώς γράφετε μια ιστορία; Κάνετε ένα προσχέδιο, κρατάτε σημειώσεις, υιοθετείτε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα εργασίας;

Δεν έχω γράψει βιβλίο σε λιγότερο χρόνο από 4 χρόνια. Έχω σχεδιάσει τι θέλω γενικώς να κατορθώσω στη γραφή μου κιόλας από το πρώτο μου βιβλίο, πριν σαράντα τόσα χρόνια. Ακολουθώ πιστά μια προδιαγεγραμμένη πορεία με συγκεκριμένο ορίζοντα προσδοκιών. Κάθε νέο βιβλίο μου προ(σ)καλεί το επόμενο. Δεν είναι τυχαίο ότι έχω γράψει κάποια βιβλία που συγκροτούν δύο άτυπες τριλογίες («Η τριλογία του ογδόντα», «Η τριλογία της συντροφικής ζωής», πληροφορίες γι' αυτά εδώ: <https://www.arisgrandmangr.com/b-the-80s-trilogy.html>). Κατά τα άλλα, ναι, άπειρες σημειώσεις, άπειρα ηχητικά αρχεία, άπειρα σχέδια επί χάρτου και στον υπολογιστή. Φυσικά, καθημερινή απασχόληση σε κάθε εν προόδω βιβλίο.

4. Οι χαρακτήρες των έργων σας είναι προϊόν μυθοπλασίας ή εμπνέονται από βιωμένες εμπειρίες της προσωπικής σας ζωής; Υπάρχουν κάποιοι που συγγενεύουν με εσάς;

Τα πάντα είναι προϊόν βιωμένων εμπειριών κι όποιος διατείνεται το αντίθετο ψεύδεται. Ακόμα κι όταν γράφεις επιστημονική φαντασία, π.χ. όπως ο Φίλιπ Ντικ, η εμπειρία σου κατευθύνει το γράψιμό σου. Κανείς ήρωας δεν είναι ένας μονοδιάστατος άνθρωπος. Πολλών ανθρώπων τα έργα μας αλλά και οι χαρακτήρες στα βιβλία. Έχω χρησιμοποιήσει το alter ego Βενιαμίν Σανιδόπουλος αλλά με ειρωνεία που δεν την κατανοούν όλοι. Αλλά κι αυτός ο κύριος είναι έργο πολλών ανθρώπων...

5. Οφείλει ο σύγχρονος πεζογράφος να «αποδράσει» από το ιδιωτικό του όραμα και να γίνει συμμετέχων ή δημιουργός ενός κοινωνικού οράματος; Κατά πόσο και σε ποιο βαθμό επηρεάζει το διαδίκτυο έναν ανάλογο τρόπο σκέψης;

Η λογοτεχνία μου δουλεύει ανέκαθεν στενά με την Ιστορία και την Πολιτική. Δεν υπάρχει ιδιωτικό όραμα. Το ιδιωτικό ακόμα κι αν το υποστηρίζει κανείς με νύχια και δόντια ως τέτοιο, παραμένει κοινωνικό. Η κοινωνία, ειδικά αυτή των τελευταίων δεκαετιών, είναι γεμάτη προκλήσεις και αλίμονο στον συγγραφέα που οι κεραιές του δεν τις συλλαμβάνουν, δεν τις επεξεργάζονται, δεν τις κατανοούν, δεν τις μεταπλάθουν σε λογοτεχνία. Δεν γράφεις σε γυάλινο πύργο, δεν γράφεις ex nihilo, δεν γράφεις σε συνθήκες εργαστηρίου. Αν το κάνεις η δουλειά σου δεν θα αφορά κανέναν πέρα από τον λατρεμένο σου εαυτό.

Το διαδίκτυο είναι μια διαφορετική ιστορία. Έχω δημοσιεύσει πολλά κείμενα για τον ρόλο του, και ειδικά για εκείνον των κοινωνικών δικτύων (ο αναγνώστης ας διαβάσει εδώ: https://www.arisgrandmangr.com/uploads/5/7/9/8/5798109/01._on_digital_age-art.pdf).

Μία φράση μπορεί να συνοψίσει τη λειτουργία του: πρόκειται για μια λαϊκή αγορά όπου πληρώνεις σπαταλημένο χρόνο και αγοράζεις την εύθραυστη ταυτότητα του ανήκειν κάπου.

6. Ποια είναι εκείνα τα χαρακτηριστικά στοιχεία που θεωρείτε ότι «κάνουν» ένα βιβλίο να είναι πολύ σημαντικό και να «αντέχει» στον χρόνο;

Τα βιβλία κρίνονται στο μάκρος του χρόνου. Θα το πω απλά: όταν, αφού κλείνεις το μυθιστόρημα που μόλις διάβασες, δεν συνέβη εντός σου κάτι, δεν σου αφύπνισε μια σκέψη, μια ιδέα, μια επιθυμία, ένα μίσος, μια μνήμη, μια χαρά, μια συγκίνηση, το βιβλίο απέτυχε. Η λογοτεχνία είναι τέχνη: δουλεύει με τη συγκίνηση, με τον αναστοχασμό, την περίσκεψη. Αν αυτά δεν συμβαίνουν στην ανάγνωση του βιβλίου ποιος ο λόγος ύπαρξής του; Οι τελευταίες δεκαετίες συσώρευσαν τόνους από λογοτεχνικά απόβλητα. Το επέτρεψαν οι καιροί, το επέτρεψε η κυρίαρχη κουλτούρα της κοινωνικής απάθειας και του anything goes. Ο χρόνος, ωστόσο, λειτουργεί ακόμα ως αποκαθαρητήριο.

7. Η πεζογραφία μπορεί να «θρέψει» τον συγγραφέα; Πώς αντιμετωπίζετε επαγγελματικά τον βίο σας;

Με εξαίρεση 4-5 ευπώλητους ροζ, light, ή όπως αλλιώς θέλετε να τους ορίσετε, συγγραφείς, η πεζογραφία στην Ελλάδα, με το ισχνότατο αναγνωστικό κοινό των 10.000 χοντρικά

αγοραστών, εκ των πραγμάτων αδυνατεί να «θρέψει» τον συγγραφέα. Ο καθένας βιοπορίζεται όπως μπορεί. Πολλές κυρίες συγγραφείς στηρίζονται στους συζύγους τους όπως και αρκετοί κύριοι στις εργαζόμενες κυρίες τους. Εγώ υπήρξα τυχερός, εργάζομαι πολλά χρόνια στον εκδοτικό χώρο, δηλαδή εντός του αντικειμένου μου.

8. Ο χώρος της λογοτεχνίας γενικότερα και της πεζογραφίας ειδικότερα, όπως έχει δείξει η ιστορία, συνιστά τόπο μικρών και μεγάλων αψιμαχιών. Εσείς πώς τις βιώνετε;

Όταν ανέλαβα την ενδογλωσσική απόδοση κλασικών κειμένων (Παπαδιαμάντης, Ροΐδης, Σολωμός κλπ.) με αντιπάθησε πολύς κόσμος. Πιο σωστά: πολύς κόσμος που το παραφουσκωμένο εγώ του ήδη με αντιπαθούσε για διαφορετικούς λόγους (π.χ. επειδή δεν έκανα ανόητα χατήρια ως Γενικός Γραμματέας της Εταιρείας Συγγραφέων, επειδή δημοσίευα στον Τύπο αυστηρές κριτικές για τους σύγχρονους συγγραφείς, επειδή δεν άκουγα τις εκκλήσεις διαφόρων όταν συμμετείχα στις επιτροπές Κρατικών Βραβείων κλπ.) βρήκε την τέλεια αφορμή να μου επιτεθεί. Much ado about nothing που λέει κι ο Σέξπιρ.

9. Ποιες συμβουλές θα επιθυμούσατε να δώσετε σε νεότερους συγγραφείς;

Διεκδικείτε, ζητάτε πάντα πιο πολλά, δουλεύετε, μην γλείφετε δεξιά αριστερά. Τα likes δεν συγκροτούν κριτική. Δουλεύετε μόνο.